



En Colom no va anar mai a Palos a preparar el seu primer viatge transoceànic

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 17-09-2020

Algunes cròniques apunten que En Colom va preparar el seu primer viatge al Nou Món a «la villa de Palos». Però, des de final del segle XIX i durant tot el segle XX hi ha hagut un bon gruix d'erudits, historiadors i estudiosos que ho han desmentit amb tota mena de raons. I si no va anar a «la villa de Palos» no seria perquè va venir a «la vila de Pals»?

Sabem que algun cronista d'Índies, com és ara el Pare Cases, assegura que En Cristòfor Colom, en sortir furtivament de Portugal, va anar a "la villa de Palos"[1] a preparar el seu primer viatge transoceànic, perquè és allà que hi coneixia els germans Yáñez Pinzón. Tant és així, i tenen tanta força aquestes primeres cròniques, que la història oficial, amb historiadors catalans inclosos, les ha validades sense ni tan sols immutar-se, ni contrastar les fonts. Ara bé: com que ja fa més de trenta anys que exposo que els Yáñez eren portuguesos que van venir a Catalunya a les ordres de Pere de Portugal, quan la Generalitat el va proclamar rei dels catalans al 1464, és del tot improbable que aquests marins fossin a Andalusia, perquè eren a Catalunya, i especialment a l'Empordà, com ha documentat al detall i a la menuda En Jordi Indiano[2]. A més a més, En Cases també exposa que En Colom, a Palos, es va estatjar al monestir de la Rábida[3], i que aquí va ser rebut per fra Juan Pérez[4], gran expert en matèria cosmogràfica.

Ara bé: són diversos els estudiosos que assegurin que és molt difícil que fra Juan Pérez fos a la Rábida i, molt menys, que s'hi trobés amb el Gran Almirall. Així, per En José María Asensio, "a fra Juan Pérez no el conegué, En Colom no pogué tractar-lo amb intimitat fins a la seva segona arribada al monestir de la Rábida"[5], entre el 1491 i el 1492. Segons En Rumeu de Armas, "l'estada suposada d'En Colom a la Rábida no té un altre suport textual que la vaga notícia transmesa per En Ferran Colom a la Història"[6], el text original de la qual, per si encara fos poc, "fou transformat per una mà anònima"[7]. I, a la vista de tot plegat, conclou: "L'entrada d'En Colom [a Espanya] per Palos-La Rábida, al 1485, caldrà considerar-la un error històric, que ha perviscut per un espai de molts segles"[8].

I, més endavant, insistint-hi, rebla: “L'estada d'En Colom a la Rábida, al 1485, i la seva rebuda per fra Juan Pérez, cau per la pròpia base, sense defensa possible”[9]. L'opinió d'En Rumeu no ha estat passatgera ni fruit de la improvisació ni d'una moda, perquè, quan al cap de catorze anys, publicava el llibre *El «Portugués» Cristóbal Colón en Castilla*, tornava a insistir sobre la mateixa idea que el pas d'En Colom per la Rábida era una pura fabulació.

Després de posar en dubte si la sortida de Portugal del gran navegant s'efectuaria per terra o per mar i de constatar que “n'ignorem qualsevol detall o dada complementària”[10], escrivia: “Semblant fosc s'observa sobre el lloc exacte d'arribada, des del punt i hora que la Rábida i el seu entorn han perdut aquesta rutinària consideració”[11].

Tenint en ment la manca d'evidències documentals i de congruència històrica que, a principis del segle XX, ja es començaven a delatar sobre el pas d'En Colom pel sobredit cenobi andalús, En Pedro Nimio opinava que “és possible que En Colom no hagués ocupat una cel·la al monestir de la Rábida; ni que prengués aigua, per a la tripulació de les caravel·les, de «La Fontanilla», ni que esperés assegut –per descomptat– al costat de la creu o calvari immediat al monestir, o que el cridés el Pare Marchena; ni que pregués, amb els seus companys, al peu de l'altar de l'edifici, convertit anys després, en Quarter d'Invàlids”[12].

I, conformement, En Manuel Sales, també apuntava: “Abans que a Sevilla, ¿no estigué a la Rábida, segons ha repetit tohom fins aquí? No. A la Rábida, En Colom hi anà no pas des de Portugal, sinó des de la cort de Castella. Així ho diu clarament i terminantment el mateix Cristòfor Colom, a les paraules que posa a la seva boca el metge de Palos, García Hernández. Digué En Colom, responent la pregunta de Fra Juan Pérez, que «venia de la Cort de Ses Alteses»”[13]. Al 1893, doncs, any en què es va publicar el seu llibre, En Sales creia que En Colom no havia passat per Palos, en venint de Portugal, i que “aquest punt està avui perfectament esclarit”[14].

Igualment, l'Ádam Szászdi, en parlar de l'escena en què els cronistes asseguren que En Colom, de la mà del seu fill Jaume, farien cap a la Rábida, escriu que “aquesta escena no es produí, per la molt senzilla raó que ni En Jaume ni el seu pare no arribaren a la Rábida al 1485”[15]. Així mateix, basant-se en els testimonis dels Plets, ens confirma que “no hi ha ni un sol testimoni que digués que havia vist o conegut En Colom a Palos amb anterioritat a la seva arribada a la Rábida a principis del 1492”[16]. Per tant, conclou que “he provat més que suficientment que no hi ha bases per afirmar que el Descobridor arribés a Palos al 1485”[17]. I el mateix s'esdevé pel que toca a fra Juan Pérez, de qui el Pare Àngel Ortega també corrobora que “totes les circumstàncies fan creure que no era a la Rábida l'any 1484-85”[18].

Llavors, i en resolució, si les cròniques que ens asseguren que En Colom va arribar a Palos entre els anys 1484 i 1485, i que aquí va trobar els germans Yañez-Pinzón i fra Juan Pérez, no són documents fiables, que, com acabem de veure, han estat desmentits per un bon gruix d'erudits competents, és que En Colom no va arribar al Palos andalús. Jo crec, per tant, que arribaria a Pals, a l'Empordà, perquè és aquí on residien els famosos germans Yañez i seria des d'aquí que salparia la primera expedició transatlàntica un 3 d'agost del 1492.

Jordi Bilbeny

Notes bibliogràfiques:

[1] BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, *Historia de las Indias*; edició, pròleg, notes i cronologia d'André Saint-Lu, Biblioteca Ayacucho, Caracas, 1956, tom I, p. 157.

[2] JORDI INDIANO, «La nissaga dels Yañez i el seu establiment a Catalunya», web de l'Institut Nova Història, 23 de gener del 2018; <https://www.inh.cat/articles/La-nissaga-dels-Ya-ez-i-el-seu-establiment-a-Catalunya>

[3] B. DE LAS CASAS, ob. cit., p. 157.

[4] Ídem, p. 166, 167 i 168.

[5] JOSÉ MARÍA ASENSIO Y TOLEDO, «Fray Juan Pérez y Fray Antonio de Marchena»; La España Moderna, any II, núm. XXI, setembre 1890, p. 213.

[6] ANTONIO RUMEU DE ARMAS, La Rábida y el descubrimiento de América; Ediciones Cultura Hispánica, Madrid, 1968, p. 33.

[7] Ídem, p. 33.

[8] Ídem, p. 36.

[9] Ídem, p. 41.

[10] ANTONIO RUMEU DE ARMAS, El «Portugués» Cristóbal Colón en Castilla; Ediciones Cultura Hispánica, Madrid, 1982, p. 12.

[11] Ídem.

[12] PEDRO NIMIO, «¿Estuvo Colón en el monasterio de la Rábida?»; El Día Gráfico, Barcelona, diumenge, 20 d'abril del 1930, Núm. 8.242, p. 11.

[13] MANUEL SALES FERRÉ, El Descubrimiento de América según las últimas investigaciones; Tipografía de Díaz y Carballo, Sevilla, 1893, p. 80-81.

[14] Ídem, p. 81, nota 1.

[15] ÁDAM SZÁSZDI NAGY, «Colón no llegó a la Rábida en 1485», Revista de Ciências Históricas, XV (2000), p. 77.

[16] Ídem, p. 96.

[17] Ídem, p. 98.

[18] ANGEL ORTEGA, La Rábida. Historia documental y crítica; Impr. y Editorial de San Antonio, Sevilla, 1925, tom II, p. 119.